

Vetenskapsrådet

Datum
2017-01-30

Diarienummer
1.1.3-2016-7087
GD-2017-23

Handläggare
Stina Gerdes Barriere

Näringsdepartementet
103 33 Stockholm
n.registrator@regeringskansliet.se
n.remisser.ff@regeringskansliet.se

Remiss avseende betänkande Entreprenörskap i det tjugoförsta århundradet (SOU 2016:72)

Inledning

Vetenskapsrådet har granskat betänkandets förslag utifrån myndighetens uppdrag att ge stöd till grundläggande forskning av högsta vetenskapliga kvalitet inom samtliga vetenskapsområden.

Yttrandet

Sammanfattande bedömning

Vetenskapsrådet har med utgångspunkt i sitt myndighetsuppdrag ett starkt intresse av att förbättra och utveckla innovations- och entreprenörskapsklimatet i Sverige.

Vetenskapsrådet menar att det är svårt att ta ställning till flera av utredningens förslag. Betänkandet omfattar en rad förslag inom vitt skilda politikområden och många av dem saknar en tillräcklig analys av konsekvenserna för de olika politikområden som omfattas av förslagen. Utredningen brister bitvis i fråga om metodik och saknar underbyggda motiveringar för flera av förslagen. Detta är särskilt framträdande för det stora flertalet förslag som berör Vetenskapsrådets uppdrag.

Vidare har utredningens förslag som rör forskning och samverkan mellan lärosäten och näringslivet redan behandlats av regeringen inom ramen för den forskningspolitiska propositionen Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (prop. 2016/17:50), t.ex. satsningar på nationella program, finansiering av strategiska innovationsområden (SIO), liksom flera insatser som avser test- och demonstrationsanläggningar. Utöver dessa generella synpunkter kommenterar Vetenskapsrådet nedan några av förslagen med särskild betydelse för vårt uppdrag.

VETENSKAPSRÅDET
SWEDISH RESEARCH COUNCIL

Postadress/Postal address
Box 1035
SE-101 38 Stockholm
Sweden

Besöksadress/Visiting address
Västra Järnvägsgatan 3

Tel: +46-(0)8-546 44 000
Fax: +46-(0)8-546 44 180

Org. nr/Vat No
202100-5208

vetenskapsradet@vr.se
www.vr.se

Särskild bedömning avseende vissa enskilda förslag

Avsnitt 4.2.5 Förstärk kopplingarna till kompletterande sektorer

I Forskarkarriärutredningen (SOU 2016:29) framhålls att mobilitet mellan samhällssektorer bör vara meriterande vid rekrytering till meriteringsanställningar i högskolan. Vetenskapsrådet menar att ytterligare bedömningsgrunder bör kunna införas i högskoleförordningen, utöver vetenskaplig/konstnärlig samt pedagogisk skicklighet. De tyngst vägande bedömningsgrunderna bör dock även fortsättningsvis utgöras av vetenskaplig/konstnärlig samt pedagogisk skicklighet. Lärosätena bör liksom tidigare kunna bestämma om ytterligare bedömningsgrunder.

Avsnitt 5.2 Svensk skola i internationell jämförelse

Vetenskapsrådet delar utredningens konstaterande om att elevers lärande i skolan är avgörande för elevers framtida möjligheter på arbetsmarknaden och för Sverige i det globala kunskapssamhället. I texten hänvisas till Pisaundersökningen från 2012 (mäter 15-åringars kunskaper inom matematik, läsförståelse och naturvetenskap). Den senaste PISA-undersökningen (publicerad 2016) och även TIMMS (2016) (kunskaper och attityder till matematik och naturvetenskap), visar ett trendbrott i den negativa resultatutvecklingen. Vetenskapsrådet delar inte bilden av skolan som ”katastrofal”. Vetenskapsrådet menar att det är angeläget att en mer nyanserad bild av läget i den svenska skolan, med utgångspunkt i aktuella kunskapsmätningar och aktuell forskning, diskuteras och sprids.

När det gäller kunskap för framtiden handlar det, enligt Vetenskapsrådets mening, inte enbart om matematik och digital kompetens. I relation till entreprenörskap är det viktigt att eleverna utvecklar kunskaper som främjar företagande och innovationstänkande. Det handlar om att stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt viljan att pröva och omsätta nya idéer i handling, och här ingår ett bredare spektrum av skolans ämnen.

Avsnitt 5.6.1 Öka konkurrensutsättningen av universitets- och högskoleforskning

Vetenskapsrådet menar att endast en begränsad andel av basanslaget bör vara konkurrensutsatt. Hur stor andel detta bör vara är en avvägning mellan lärosätenas behov av stabila planeringsförutsättningar och de styreffekter som ska uppnås med den föregående kvalitetsgranskningen. Vetenskapsrådet anser att 20 procent kan vara en lämplig nivå, medan väsentligt större andelar riskerar att medföra en allt för stor osäkerhet i systemet.

Vetenskapsrådet menar att en fördelningsmodell som bygger på sakkunniggranskning är att föredra framför indikatorstyrd modeller, som är alltför mekaniska och bakåtblickande. Sakkunniggranskning kan ta hänsyn till både det komplexa begrepp som forskningskvalitet utgör och den bredd som ryms i begreppet ”samverkan med det omgivande samhället”. Ett fördelningsystem som bygger på sakkunniggranskning ger möjlighet att särskilt premiera kvalitetsdrivande faktorer som internationalisering, rörlighet och karriärstruktur, samverkan med det omgivande samhället, med mera. Idag är sådana förslag om sakkunniggranskning på väg att implementeras både vad gäller samverkan och den kliniska forskningen inom ramen för ALF-avtalet.

Vetenskapsrådet

Ett system för sakkunniggranskning av all forskning vid universitet och högskolor bör utformas så att granskningen utöver att utgöra underlag för fördelning av medel också kan användas av lärosätena själva som underlag för beslut om samarbeten och profilering av verksamheten, liksom för andra strategiska beslut. Vetenskapsrådet gör bedömningen att en fördelningsmodell som bygger på sakkunniggranskning därför är mer kvalitetsdrivande än en indikatorbaserad modell.

Avsnitt 5.6.2 Ställ krav på ledarskapet inom akademien

Vetenskapsrådet menar att akademisk frihet är en viktig grundpelare för lärosätenas verksamhet. Kollegialitet och linjestyrning är fundamentala och kompletterande element i styrningen av lärosätena, där den kollegiala styrningen är verktyget för att värna om den akademiska friheten, bl.a. genom att bedöma forskningens och utbildningens innehåll och kvalitet. Det är viktigt att lärosätena har tydliga principer för ansvarsfördelning fastslagna i styrdokument och att lärosätenas arbetsordningar är utformade så att det finns kollegialt inflytande på alla nivåer. Strategiska frågor ska beredas på ett omfattande sätt, där de kollegiala organen har en reell möjlighet att komma till tals, framförallt när det gäller forskningens och utbildningens kvalitet och utvecklingspotential.

Avsnitt 5.6.3 Konsolidera forskningsfinansieringen

Forskningsprogram

Det är svårt att föreslå vilken typ av kunskap som kommer att bli nödvändig för att lösa framtidens utmaningar. Vetenskapsrådet menar att det är mycket angeläget att en betydande del av de svenska forskningsresurserna riktas till forskarinitierade projekt av hög vetenskaplig kvalitet. De bästa forskningsidéerna väljs ut i en process med öppna utlysningar där resurser fördelas i konkurrens efter en omsorgsfull sakkunniggranskning med avseende på kvalitet, originalitet och nytänkande, forskarens förmåga att genomföra forskningen m.m.

I vissa sammanhang kan det dock vara av nytta att samla forskningsresurser och insatser från flera olika aktörer i programform. För att sådana programsatsningar ska uppnå sina syften är det nödvändigt att programmen präglas av en hög vetenskaplig kvalitet och en tydlig koppling till grundläggande forskning. För att bedriva forskning i programform ska det finnas ett uttalat mervärde i relation till stödformer som bygger på öppna utlysningar riktade till forskarinitierade projekt. Vetenskapsrådet har föreslagit en rad sådana områden och inriktningar i rapporten Vägval för framtidens forskningssystem (Vetenskapsrådet 2015) samt i sina inspel till den forskningspolitiska propositionen.^{1, 2}

En stor del av de nya resurserna för forskning som behandlas i 2016 års forskningspolitiska proposition kanaliseras till forskning som ska bedrivas

¹ FORSKNINGSKVALITET FÖR FRAMTIDEN Redovisning av regeringsuppdrag (U2015/1362/F) – analys från Vetenskapsrådet

² ANALYS OCH FÖRSLAG TILL REGERINGENS FORSKNINGS- OCH INNOVATIONSPROPOSITION Redovisning av regeringsuppdrag (U2015/1362/F) – gemensam analys från Energimyndigheten, Formas, Forte, Rymdstyrelsen, Vetenskapsrådet och VINNOVA.

Vetenskapsrådet

inom ramen för program, både riktade mot de stora samhällsutmaningarna och i syfte att stärka det svenska näringslivets konkurrenskraft. Det är angeläget att programsatsningar inte är utgör en allt för stor andel av de totala forskningsresurserna eftersom det riskerar att inverka menligt på grundläggande forskning och forskningens kvalitet, vilket i sin tur kan ha stor påverkan på Sveriges attraktivitet och konkurrenskraft som forskningsnation (se förslag i avsnitt 5.6.4 nedan). Det är därför angeläget att noga överväga balansen mellan program och forskarinitierad forskning vid ytterligare programsatsningar.

Antalet forskningsfinansierare

Vetenskapsrådet menar att den stora pluralismen i forskningsfinansieringen i grund är positiv eftersom den visar på en stor tilltro till forskningens förmåga att driva utvecklingen och att bidra till lösningar på samhällsutmaningarna. Samtidigt finns det komplicerande faktorer med detta eftersom de olika forskningsfinansierarna styrs på olika sätt och har olika mål och utgångspunkter för sin verksamhet. En ökad grad av samordning och ett vidgat samarbete mellan finansierarna i syfte att undvika glapp och överlapp i finansieringen är önskvärt. Ansvar för detta vilar huvudsakligen på finansierarna själva och flera initiativ har redan tagits, bland annat genom avtal som reglerar fall av dubbel finansiering av framstående unga forskare med bl.a. Knut och Alice Wallenbergs stiftelse.

Samverkan mellan forskningssystemets olika aktörer kan också förväntas att förstärkas inom ramen för de nationella forskningsprogram som ska inrättas till följd av forskningspropositionen (prop. 2016/17:50). Utöver detta är analys och uppföljning ett viktigt verktyg för att ge bättre underlag för en tydligare rollfördelning mellan forskningsfinansierarna. Här har arbetet med SweCRIS förutsättningar att spela en viktig roll. Inför 2016 års forskningspolitiska proposition rekommenderade Vetenskapsrådet regeringen att ta initiativ till en utredning i syfte att belysa omfattningen av överlapp och glapp mellan finansierarnas inriktning och ansvarsområden.

Avsnitt 5.6.4 Stöd rekrytering av internationellt ledande forskare

Vetenskapsrådet anser att satsningen på rekrytering av internationellt ledande forskare som presenterades i 2012 års forskningspolitiska proposition bör utvärderas innan nya medel tillförs. Det bör övervägas om resurserna kan användas mer ändamålsenligt genom att riktas mot forskare som befinner sig tidigare i karriären.

Att öka inflödet av internationellt ledande forskare i Sverige stimuleras enligt Vetenskapsrådet bäst genom att villkoren för att bedriva forskning generellt sett är goda och att regelverken för att etablera sig som forskare i Sverige är tydliga och ändamålsenliga, liksom genom att utlysningar om forskningsstöd för yngre forskare marknadsförs utomlands.

På så sätt kan lovande yngre forskare lockas att söka medel för att etablera sig i Sverige inom ramen för breda och etablerade stödformer som till exempel Vetenskapsrådets utlysning av konsoliderings-bidrag. Utlysningen syftar till att ge de mest framstående yngre forskarna (sju till tolv år efter doktorsexamen) möjlighet att konsolidera sin forskningssatsning och att vidga och bredda sin verksamhet.

Vetenskapsrådet

Avsnitt 5.8.2 Låt universiteten besluta om lärarundantaget

Lärarundantaget har varit föremål för ett flertal utredningar sedan det infördes år 1949. En grundlig genomgång gjordes i betänkandet Nyttiggörande av högskoleuppfindingar (SOU 2005:95). I betänkandet framgår hur komplex frågan är, både rättsligt men också vad avser de stödåtgärder som behövs om de önskade effekterna av ett avskaffande av lärarundantaget ska kunna erhållas. Vetenskapsrådet menar att det behöver förtydligas hur den nu remitterade utredningens förslag förhåller sig till de förslag och bedömningar som gjordes i det ovan nämnda betänkandet om Nyttiggörande av högskoleuppfindingar. Vetenskapsrådet menar att det nu remitterade betänkandet saknar en tillräcklig analys av förslagets genomförande liksom av konsekvenserna av detta.

Avsnitt 5.8.3 Skapa förutsättningar för sekretesshantering

Vetenskapsrådet menar att det saknas en analys av konsekvenserna av utredningens förslag. Det är särskilt angeläget att förtydliga hur förslaget förhåller sig till de ändringar som föreslogs i regeringens proposition 2006/07:91, Sekretess vid forskningssamverkan och infördes i Offentlighets- och sekretesslagens (2009:400) 24 kap. 5 §.

Avsnitt 5.8.4 Öka rörligheten mellan akademi, näringsliv och offentlig sektor genom ändrade meriteringsgrunder

Se avsnitt 4.2.5 ovan.

Samarbete och samverkan med det omgivande samhället, liksom nyttiggörande av forskningsresultat och kunskap som springer ur forskningen är angelägna aktiviteter. Vetenskapsrådet menar att det finns många möjligheter att forskningsresultat kommer samhället till gagn. Att enbart premiera näringslivssamverkan riskerar att skapa ett allt för snävt synsätt på nyttiggörande, som inte långsiktigt premierar samhällets utveckling. Det är inte heller självklart att ökad personrörlighet mellan samhällets sektorer i alla fall är det främsta sättet för att forskningens resultat ska komma samhället till gagn. Hur kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan högskola och det omgivande samhället bäst sker varierar stort mellan olika ämnesområden och den specifika forskningsfrågan. Vetenskapsrådet menar att måste vara forskningens kvalitet som styr på vilket sätt som utbyte och samverkan mellan forskning och det omgivande samhället bäst sker.

Beslut i ärendet har fattats av generaldirektören Sven Stafström i närvaro av rådsdirektören Ann Fust, chefsjuristen Anna Hörnlund och analytikern Stina Gerdes Barriere, föredragande. I den slutliga handläggningen har forskningssekreteraren Gergana Angelova Hamberg, enhetschefen för Enheten för styrning och samordning Jan Bolin, forskningssekreteraren Johan Holmberg, samordnaren Dan Holtstam samt enhetschefen för Enheten för infrastrukturstöd Märten Jansson deltagit.

Sven Stafström
Generaldirektör

Stina Gerdes Barriere
Analytiker